

Literatura francesa del segle XVI

Context sociocultural

- Començament de la modernitat
- Esdeveniments :
 - A) Invenció de l'impremta (1448).
Repercussió en la cultura de l'època i la difusió del coneixement
 - B) Descobriment d'Amèrica (1492):
repercussió en la mentalitat, en els intercanvis comercials i en l'economia
 - C) Caiguda de Constantinoble (1453): la biblioteca i els savis bizantins es traslladen a Itàlia. Interès per la llengua grega i els textos grecs

Renaixement

- Els contemporanis del segle XVI i els romàntics del segle XIX han fet servir el terme *Renaixement* per marcar una ruptura amb l'etapa medieval i subratllar el començament del període modern.
- No s'ha de pensar que l'edat mitjana ha sigut una etapa obscura i infèrtil. Ara bé al segle XVI es produeix la culminació d'un canvi pel que fa a la mentalitat, la cultura, la política...

Renaixement

- Aquesta etapa es caracteritza per:
- 1. Crítica a l'ensenyament universitari obsolet de la Sorbonne, basat en la memorització i l'estudi de la lògica pura. Rebuig de les glosses que acompanyen els textos llatins estudiats. L'home del Renaixement proposa una nova manera d'accedir a la saviesa i una organització diferent de l'ensenyament. Creació dels "collèges": centres avalats pel rei Francesc I
- 2. Antiguitat clàssica: L'home del Renaixement té accés als textos clàssics en versió original (llatí o grec) i vol aprendre els ideals de l'antiguitat per a aplicar-los a les arts i les ciències del segle XVI.
- 3. Estètica renaixentista: Inspirada del platonisme. Neoplatonisme. Gust per les formes equilibrades i harmòniques. L'estètica platònica es barreja amb la filosofia cristiana, però també amb la filosofia d'Aristòtil. Crear bellesa és una manera d'acostar-se a l'ordre diví abans d'accedir al cel
- 4. Laïcització: l'home del renaixement és creient i no rebutja la idea de Deu. Ara bé, es fomenta la separació de l'estat i l'església (la Sorbonne)
- 5. La fe en l'home. L'optimisme caracteritzen aquest període. L'home viu en un món en el qual pensa ser feliç

L'humanisme

- Moviment filosòfic del segle XVI. Paraula que deriva d'*home* i també de la paraula italiana *umanista* (professor de gramàtica i retòrica).
- Característiques:
 - 1. Dimensió europea de l'humanisme. Els erudits europeus intercanvien coneixements i idees
 - 2. Recuperació i resurrecció del textos clàssics (llatins i grecs).
 - 3. Renovació pedagògica: adquirir la saviesa significa fer progressar l'home. Rebuig de l'ensenyament basat en la memorització. Equilibri entre les diferents disciplines intel·lectuals (música, llengües, ciències) i morals (religió, regles de la vida social). Creació de centres d'ensenyament paral·lels a la Sorbonne. Collèges
 - 4. Reflexió teològica: els humanistes creuen fonamentalment en una cosa: l'home. Ataquen la religiositat tal com era entesa i organitzada per l'església. Rebuig de la superstició. Ells proclamen tornar als evangelis, a la puresa evangèlica
 - 5. Política: cosmopolitisme, pacifisme. Idea de príncep ideal i instruit.
- Amb l'humanisme el sistema de valors vigent durant l'edat mitjana es declara invalidat

Humanistes europeus

- Maquiavel, *El príncep*, (1513)
- Thomas More, *Utopia*, (1516)
- Erasme, *Elogi de la follia* (1509)
- Étienne Dolet, *Les maneres de traduir bé d'una llengua a l'altra* (1540)
- Guillaume Budé, (1467-1540)
- Lefèvre d'Étaples (1450-1536)
- Calví (1509-1564)

Context històric

- Contrast entre la primer part del segle XVI, amb els intercanvis culturals amb Itàlia i la construcció dels castells del Loira, i la segona part del segle XVI, dominada per les guerres de religió entre catòlics i protestants (hugonots). Les guerres civils duren més de 40 anys (1562-1598).

Dinastia dels Valois:

François I: 1515-1547 :

Henri II : 1547-1559

François II: : 1559-1560

Charles IX : 1560-1574

Henri III: 1574-1598

Literatura francesa del segle XVI

- Introducció:
- La situació de l'escriptor canvia. L'escriptor rep el reconeixement que es mereix en quant creador. Els sobirans fan venir a les seues corts artistes i escriptors perquè celebren els esdeveniments de la cort i perquè els celebren a ells com a prínceps. El mecenatge s'imposa. Ara bé, l'escriptor gaudeix de certa llibertat i es permet escriure obres fora de l'àmbit de la cort

- Tendències literàries:
- 1. Literatura humanista: una literatura que s'adreça a un públic cultivat. Les obres humanistes acullen traduccions de textos clàssics, tractats però també poesia, novel·la, "nouvelle", contes, teatre.
- 2. Literatura de la cort. Fruit del mecenatge dels sobirans. Respon a les exigències de la cort de celebrar els grans esdeveniments. Poesia.
- 3. La literatura compromesa. En un segle on les tensions religioses esclaten i provoquen una guerra civil, els escriptors també s'involucren en aquests temes i expressen les seues opinions. Poesia, novel·la, tractats, teatre, *La satire ménippée*.

- 4. Literatura popular. Hi ha una literatura herència de l'edat mitjana que es pot considerar popular.
- Conclusió: La literatura del renaixement és molt variada i acull tots els gèneres moderns: poesia, novel·la, assaig, teatre.

Narrativa

- La prosa literària coneix en el segle XVI un gran desenvolupament
- Els dos grans prosistes del segle XVI són Rabelais i Montaigne
- Els gèneres narratius cultivats són: novel·la, conte, "nouvelle", assaig
- Rabelais és considerat, amb Cervantes com el precursor de la novel·la

François Rabelais

- Biografia : Naix a la regió de Tours l'any 1483, encara que aquesta data no és del tot certa. De fet, també es parla de l'any 1494. L'any 1510 entra com a novici a l'orde dels franciscans i esdevé monjo, cosa que li permet estudiar i formar-se. Coneix a Guillaume Budé, gran hel·lenista que desperta en Rabelais el gust per l'estudi del grec. Els franciscans i la Sorbonne condemnen les traduccions que Rabelais fa del grec Heròdot. L'escriptor és expulsat de l'orde franciscà i, posteriorment, acollit pels benedictins.

- Esdevé monjo secular i estudia dret a Poitiers. Viatja a Montpeller, on estudia medicina i exerceix com a metge a l'hospital de Lyon. És anomenat metge del bisbe de París, amb el qual viatja a Itàlia sovint.
- Rabelais mor a Paris l'any 1553 o 1554.
- Estem davant d'un home ple de contradiccions.

L'obra de Rabelais

- Són cinc els llibres que conformen l'obra literària de Rabelais

Pantagruel, 1532.

- El punt de partida dels llibres de Rabelais són les *Cròniques gargantuines* publicades cap a l'any 1532-1533. Rabelais coneixia aquesta obra i s'hi inspira per a escriure la seua primera novel·la
- El nom de Pantagruel l'agafa d'un diable que apareixia als Misteris dramàtics i representava la set

- Argument: L'obra conta la història d'un gegant, Pantagruel, fill de Gargantua. El seu naixement, la seua infantesa i la seua formació. També presenta l'amic inseparable de Pantagruel, Panurgi, astut, cínic, amoral, lladre i capaç de tot. Estem davant d'una epopeia paròdica.

Gargantua, 1534

- Conta la història del pare de Pantagruel, Gargantua. Segueix el mateix esquema que per al primer llibre: naixement, infantesa, guerra...
- Apareix un nou personatge, el pare Joan, que serà una mena de contrapunt de Panurgi (l'amic de Pantagruel), un monjo actiu, atrevit i cultivat

Terçer llibre (1546)

- El diàleg predomina en aquest llibre, en detriment de l'acció que havia caracteritzat les novel·les anteriors
- Els protagonistes d'aquest llibre són Panurgi i Pantagruel. També apareixen alguns personatges de *Gargantua* com el pare Joan
- En la primera part del llibre Pantagruel i Panurgi discuteixen sobre els deutes
- En la segona part Panurgi manifesta el seu desig de casar-se, però vol saber primer si la seua muller li serà infidel. Panurgi planteja la qüestió a diferents personatges que no saben aconsellar-lo

Quart llibre (1552)

- Aquest llibre és una continuació del tercer llibre. Panurgi i Pantagruel emprenen un viatge per visitar la deessa Botella i preguntar-li si Panurgi serà cornut o no
- És interessant subratllar el realisme, pel que fa a les cartes de navegació i la fantasia, pel que fa als noms de les illes que visiten i a les descripcions al·legòriques dels seus habitants
- Panurgi no troba resposta a la seua pregunta de la conveniència o no del matrimoni, abandona aquesta idea i decideix unir-se al pare Joan

Cinquè llibre (1564)

- Publicat després de la mort de Rabelais, és un llibre que planteja un problema: es dubta de l'autoria de Rabelais i no es té certesa que l'escriguera ell

Idees de Rabelais

- 1. Educació i pedagogia.
 - Els llibres de Rabelais conformen una mena de tractat educatiu. Hi presenta l'educació d'un príncep humanista* .
 - Els seus herois representen l'ideal del coneixement universal (història, llengües clàssiques, geografia, botànica, ciències naturals). El coneixement de la natura ocupa un lloc important en el seu programa educatiu. No hem d'oblidar que ell és metge.
- * Veure textos estudiats a classe.

- 2. Religió.
- Sàtira del catolicisme i a la Sorbonne
- Els seus herois reben una forta instrucció religiosa.
Lectura dels textos sagrats
- Rabelais es posa del costat dels evangelistes

- 3. Política.
- Rabelais deixa molt clar en els seus textos la seua postura davant la guerra. Ell proclama el pacifisme i només accepta la guerra defensiva
- Crítica del sistema feudal i de la política del papa i l'església catòlica
- Reivindica un sobirà cultivat i raonable. Parla de contracte entre el poble i el rei

- 4. Moral.
- La seua moral és independent de la teologia. La seua obra convida el lector a una reflexió personal que li permet passar de l'univers de la tradició a la maduresa personal
- Alguns aspectes de la seua moral els pren de l'estoïcisme: l'home ha de resignar-se davant d'allò que no pot controlar
- L'optimisme domina l'obra de Rabelais. Ell té fe en Deu i en l'home
- No obstant això, l'escepticisme (provocat pels esdeveniments socials: conflicte religiós) marcarà les seues últimes obres

Estètica de Rabelais

- 1. Imaginació
- 2. Realisme
- 3. Simbolisme
- 4. Llenguatge
- 5. El riure

Altres gèneres narratius

- El conte.
- Autors: Bonaventure Des Périers i Noël du Fail
- Obres: *Nouvelles récréations et joyeux devis* (1558), *Propos rustiques* (1548)
- Temes: Vida en el camp, històries d'amor, d'enganys...

- Novel·la de cavalleries
- Novel·la sentimental

Margarida de Navarra

- Biografia: Margarida de Navarra, germana del rei Francesc I. Acull al seu voltant un cercle d'intel·lectuals humanistes. Ella cultiva poesia, teatre i també narrativa.
- Nouvelle : relat curt.
- Obra: *L'Heptaméron*.

Heptaméron (1559)

- Margarida de Navarra segueix el model del *Decameró* de Bocaccio
- Recull de relats curts
- Personatges: 10: 5 dones i 5 homes reunits en una abadia a causa de la pujada del riu. Totes les vesprades es reuneixen per a contar històries
- Tema: l'amor i totes les seues vessants
- El que és important són els comentaris que fan els personatges després que un d'ells conta una història

Poesia

- El grans retòrics.
- Representen la herència medieval. Poesia marcada per la utilització del llenguatge com a ornament. El contingut no interessa. Poesia que respon a les demandes de la cort. Es tracta d'una poesia de circumstàncies

Marot (1496-1544)

- Fill d'un poeta retòric, Marot beu de la font d'aquesta poesia i la practica en un primer moment. Vinculat a la cort, a Margarida de Navarra
- Marot aconseguix atorgar a la poesia francesa simplicitat agilitat i harmonia
- Secretari de Margarida de Navarra i partidari dels evangelistes, Marot coneix la presó i l'exili a causa de les seues idees religioses
- Els seus contemporanis (Ronsard i Du Bellay) no van saber atorgar-li el lloc que es mereixia en el seu temps

- Obra:
- 1a etapa: Herència dels retòrics
- 2a etapa: Renovació. Utilització de nous gènere poètics heretats dels clàssics i de Petrarca

El cercle de Lyon

- Maurice Scève
- Louise Labé
- Pernette de Guillet

La pléiade

- 1549 *Défense et illustration de la langue française*
- *Du Bellay*
- *Ronsard*

BIBLIOGRAFIA

- Del Prado, J. (coord.) *Historia de la literatura francesa*, 1994, Madrid, Cátedra.
- Yllera, A. i al. *Literatura francesa*, 2004, Madrid, UNED.
- Yllera, A. i Benoit, Cl. *La literatura francesa del renacimiento y del barroco en Francia*, 2007, Madrid, Síntesis.
- Lestringant, F. et altri. *La littérature française du XVIIe siècle*, 2000, Presses universitaires de France, París.